Írta: Pataky István
2018. április 07. szombat, 12:22 - Módosítás: 2018. szeptember 03. hétfő, 09:48

Bandi bojtár
Történetek a betyárvilág korszakából I.

A B - y ezer holdas szántójának ugarban maradt fele részén legeltett az öreg bojtár, Bujtor András. A homokos föld kellő közepén egy domb van, a melyet a jó nyíri atyafiak előszeretettel hegynek neveznek és régi időktől fogva „Méneslátóhegy” nevén ismerik. Valamikor régen, amikor a magyaroknak sok volt az őrizni való marhájuk, a pásztorok ezen a dombon tanyáztak, amely egyidejűleg őrálló hely is volt, mert innen Szabolcsnak tényleg jó részét be lehet látni. A hosszú jelző kürtökkel aztán még kellő időben tudtak jelt adni jó Gyula vezér maradékainak, a kik vezérük után azt a helyet Gyulaházának is elnevezték.

A honfoglaló ősök maradékai készségesen fogadták később maguk közé Szvatopluk ivadékait is, de a kik aztán időjártával minden állami iskola beavatkozása nélkül is oly szépen megmagyarosodtak, hogy most már ember legyen, aki kitudná válogatni őket.

Nem is maradt meg a régi szokásból semmi más, minthogy a Meneslátóhegy vidéke legalkalmasabb legelőnek. De persze, a midőn a tagosításkor a hegy s annak környéké a B - y uradalom egyrészévé vált, a többi embereknek másfelé kellett legelőt keresni, ami azonban a Nyíren nagy fejtörést nem okozott, lévén még abban az időben veszettül sok hely csak legeltetésre alkalmas.

Így hát az öreg Bujtor egymaga legeltette a sok százra menő szép magyar juhokat.

A forró napon ott áll most is az öreg bojtár, kampós botjára támaszkodva mozdulatlanul, mint egy szobor. Széles karimájú kalapja beárnyékolja szürke fejét, hatalmas két bajusza erősen kikenve mered két oldalra. Szájában ott az elhagyhatatlan pipa, a melyben pedig talán tegnap óta nem volt dohány, de hát legbiztosabb így. Szájában el nem veszti. Arccal a juhok felé van fordulva, a melyek erősen közelednek a tilos részhez.

A kis kutya ott fekszik lábánál, kilógó nyelvvel és látszik, hogy a juhok készülendő kihágásait ő is észrevette és szinte csodálkozik, hogy az öreg még sem int neki, hogy a gyapjasokat a korlátok köze szorítsa.

Majdnem mintha rá akarna kiáltani az öregre, hogy ne álmodozz gazdám, hisz a tekintélyed ellen akarnak vétení!

Nagy köröket írva le a levegőbe, egy sas ereszkedik le a közeli kútgémre, előbb pislantás nélkül néz a forrón sütő napba, azután rátekint a mozdulatlanul álló emberre s mintha gondolkoznék, hogy vajjon a legnagyobb ragadozók e mozdulatlanul álló egyike él-e, vagy pedig egy ijesztésül kitömött bábu? Aztán, midőn hiába várta, hogy az megmozduljon, letekint a kútba, ahol a homok a nagy szárazságban egy korty vizet sem bocsájtott már fel.

A napsugár ólomsúllyal nehezedik mindenre, a mi él, míg egy szellő végig suhan a síkságon, órák telnek el, csend van mindenfelé, még a tücsök is hallgat, alig-alig eresztve meg egy hangot s mintha az is panasz volna a perzselő forróság ellen.

Egyszerre a kútgémen álló s még tollászkodni is restelkedő sas a falu felé tekint, meglebbenti szárnyát s a levegőbe emelkedik. — A mint nagyokat kering a levegőben, árnyéka éppen a juhok körül forog, a melyek megijedve iramodnak össze a bojtár, meg a kis kutya felé. A kis fekete kutya e rémült iramodásra mintha nevetne s majdnem mintha mondaná: jól van

juhocskáim, jól tettétek, hogy visszajöttetek, mert nekem is kellemetlen volna most a szaladgálás. Ez alatt pedig falu felől egy 12 évesnek látszó csinos leányka közeledik. Torony iránt egyenesen neki tart a vén bojtárnak. A nagy homokban alig tud szegényke bandukolni, minden lépésnél ki kell húzni a lábát a meleg homokból. Izzad a kis lány, de azért szívesen megy a Bandi bácsihoz. Nem fél sem szúrós nézésétől, sem nagy bajuszától, sem dörgő hangjától. Tudja, látja azt a kis lány, hogy mikor vele beszel a Bandi bácsi, mosolyog a szeme, azt a bajuszt pedig már sokszor megcibálta ő, a amikor nem is volt ilyen szürke, az a dörgő hang a kis lány szerint tele van olyankor édes, hízelgő színezettel. Más talán nem látná, nem érezné ezt, de a kis Magda akár megesküszik rá.

A bojtár figyelni kezd a lépesek által okozott neszre s ránéz a kis kutyára. Az már észrevette a jövőt, visszanéz a gazdára s farkát mozgatja. Majd nyüzsögni kezd, szerelne elfutni a jövő elé, de nern mer. A gazda nem ad engedelmet.

Már ott botorkál a kis lányka a bojtár háta megett, de nem mer kiáltani Bandi bácsinak, mert nem néz hátra.

Egyszerre megszólalt az öreg :

— Mi jót hoztál Magda?

A kis lányka elbámul.

— Mi, hát Bandi bácsi hátra is lát?

Mosolygott a vén bojtár, megfordult, felemelte a leányt s jol megdörzsölgette arcát a szakálla helyével, aztán nagyot csókolt arcára.

— Nem a, kis Magdám, de ismerem én már neked a lihegésedet is. Ha a kiskutyám megismer, ha lát, én megismerlek, ha nem is látlak. De mondd csak, miért jöttél? Az öcsém, Jóska küldött, vagy mi az? Megjöttek ?

Ekkor jutott eszébe, hogy különös is ennek a kis lánynak a kijövetele s talán nem is jót jelent. De hogy nem sírt az okos kis leány, hát mégis megnyugodott. Még se rossz hírt hozhat.

Mert el is feledtem mondani, hogy András bojtár öt-hat évvel ezelőit Debrecenben a Simonffyak számadó juhásza volt. Egy ízben Szegeden 2500 forintért juhokat adott el a gazdája részére. Máskor is megbízták őt ilyennel, de a mondott esetél különösen járt. A bojtárja egy derék szép legény volt és míg Debrecenbe érkeztek a maguk taligájával, útközben a bojtárja leütötte s elvette mind a pénzt. Félig holt volt, a midőn a kis ló bevitte a Simonffyak tanyájára a taligát. Akkor még nem voltak csendőrök, hát nem tudták megtalálni a bojtárt, vagy tudom is én, talán azok sem tudták volna megtalálni, mivelhogy nagyon ügyes gazember volt.

A Simonffyak nem okozták a számadót, de ez annyira szívére vette a dolgot, hogy elment s beállott öccséhez, Jóskához, bojtárnak. Azt mondta András, hogyha a gazdájának a pénzét nem tudta megőrizni, nem érdemes arra, hogy a juhait őrizze.

S aztán hiába marasztották a vén szolgát. Elbújdosott, míg Jóskához nem került Szabolcsba.

A kis lány az utolsó kérdésre felelt.

— Most jött édes apám haza, alig egy fél órája.

— Volt már B—y uraságnál ?

— Nem volt.

— Hát miért ? — riadt fel András — első dolga az volt. Tudhatja én rólam — tette aztán hozzá.

— Azt mondta az a bácsi, hogy ráér.

— Melyik bácsi, te béka?

— Bandi bácsi haragszik, akkor én nem beszélek.

Ekkor leült az öreg bojtár a földre a kis lány mellé és úgy kezdett vele beszélni.

— De muszáj ám beszélned, — szólt lehelőleg halkítva hangját — tudod muszáj. Mert ha nem beszélsz, soha nem lesz piros pántlikád.

A kis lánynak nemcsak a piros pántlika, hanem András bátyjának különös viselkedése is feltűnt. Kis gyermekekben is meg van az a szándék, hogy azoknak, akiket kedvel, hasznára szeret lenni s míg nagy emberek sokszor mutatják csak ezt a szándékot, a kicsik mindig őszintén igyekeznek a beléjük helyezett várakozásnak megfelelni. Csakhogy a kicsiket az istenadta romlatlan szívből eredő jóakarat sokszor komikussá teszi.

Magda oly fontoskodó arcot vágott, hogy az öreg bojtárnak kedve volt felölelni a kis aranyost s azt a furcsán mosolygó kis szájat megcsókolni.

De most egyéb dolga volt.

— Ne arról beszélj Magdikám — hanem azt mondd meg, hogy eladta-e apád a birkákat.

— El ám, mindet, de mindet.

— Hát a pénz nála van ?

— Nála ám, én is láttam, mutatta a bugyellárist.

— Mutatta?! Hát aztán látta a bácsi is?

— Látta ám, még ugyancsak nézte.

— Igen? Hát osztán, te Magda, van annak a te apádnak esze?

— Azt nem tudom.

— Én sem. Hanem mondd csak, hát édes anyád otthon van ?

— Nincs. Az apám elküldte, hogy menjen el Anarcsra a „Jajdefáj” zsidóhoz bort venni, mert ott jó bor van.

— Igen? Ejnye no. Hát a Ferkó bojtár?

— Azt meg ellküldte a bácsi, hogy menjen „Végig üres” zsidóhoz szivart venni, mert ott jó szivarok vannak.

— Hüj? hogy két sorban álljon a jajdefáj azon a te bácsidon!

— Hát téged minek küldött ide?

— A bizony furcsa. Azt mondta, hogy jöjjek ki ide az öreg bojtár bácsihoz s mondjam meg neki, hogy én estig itt maradok.

Felugrott az öreg, majd visszaült s hangját csendesre erőltetve szólt:

— Édes kis Magduskám, — még csak azt mondd meg, de igazán, nem mondta édes apád a nevét annak az . . . ízé bácsinak.

— De mondta ám, várjon csak András bácsi ... mindjárt — igen, Somogyi uramnak nevezte.

Felugrott az öreg s nagyot kiáltott.

— Én Istenem! Te adtad őt a kezembe, a ki nem engeded a bűnt büntetés nélkül. Itt az én bojtárom.

Aztán ott hagyta a kis leányt, rohant a falu felé. Még a homok is kongani látszott a lába alatt, a mint feltartózhatlanul rohant. A kalap lehullott fejéről, ősz hajfürtjei ziláltan lobogtak hol szeme előtt, hol arca mellett.

Futtában a széles ing lengett kezén s látszott, a hatalmas inakkal telt barna kéz.

Az öreg futtában azt is megnézte.

Majdnem a régi még — mormogá a vén bojtár.

Aztán végig csúsztatta kezén a kemény tölgyfa botot.

Ez is megjárja.

Az emberek rémülten tértek ki előle. Azt hitték meg van őrülve.

Épen hogy jókor érkezett. Amint a juhászház elé ért, a melynek ajtajában a juhásznak kutyája szűkölve kaparta az ajtót, a felnyiló ajtóban egy izmos, veres képű ember jelent meg kezében

revolverrel.

— Állj meg, mert meghalsz! — kiáltott a közeledő öregre.

— Te állj meg bojtár! — kiáltott az öreg és előre rohant. Megsiratod rögvest, hogy nem lány az anyád.

Amint ezt a dörgő hangot meghallotta az ember, futni kezdett.

A juhász házból gyenge nyöszörgő hang hallatszott!

—András, András, az uraság pénze nála van.

Dehogy hallotta ezt az öreg bojtár.

Futott a menekülő után. Valami, talán az igazság segítette az öreget, mindig közeledett a sík mezőn futó emberhez.

Az dúlt arccal nézett vissza, s egyszer csak megállt. Folyt róla az izzadtság, alig lihegett.

Az öreg feltartott bottal közeledett.

A mint közelebb ment, — Somogyi lőtt.

— Nem baj — kiáltott az öreg bojtár.

Pedig bal karját találta a golyó, s az bénultan hanyatlott le.

A lövésre egyik-másik oldalról emberek jelentek meg s futva közeledtek

Somogyi ismét futni kezdett, amerre szabad helyet látott. Az öreg utánna, mindig közelebb érve.

Egy párszor már ütött is feléje a bottal.

Somogyi ismét lőtt, de hogy valamennyire célozhasson, pillanatra megállott.

A golyó az öregnek a hóna alatt siklott el, de abban a pillanatban lecsapott az öreg botja s az ütést valami recsegés követte. A bot egyik vége hatalmasat pendülve messze repült, de Somogyi is eszméletlenül esett össze.

— Istenem — rebegé az öreg bojtár ölni nem akartam, de ezt te engedted meg nekem ezt a egy ütést.

A törvényszék előtt volt aztán a folytatása. A Jóska juhász, a kit Somogyi meglőtt, élet-halál között lebegett, de Somogyi is, míg az öreg bojtár csak az öreg Zsuzsi nénivel, aki minden titkos fűhöz ért, kötöztette be a sebét s őrizte tovább a juhokat.

Somogyi Illavának maradt holtig a vendége.

Forrás:

Nyírvidék. A Szabolcsvármegyei Községi Jegyzõk és a Szabolcsmegyei Tanítóegyesület Hivatalos Közlönye. XXVI. évfolyam 50. szám 1905. december 10.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/Nyirvidek_1905_07-12/?pg=216&layout=s